

אנו מעמידים את הברייתא הראשונה כדבריו, שהרי את הברייתא השניה, ד"עדיין אני אומר", לא מצית מוקמת לה כרבי יהודה.

דהרי קתני בה: רוב קהל שהטאו, בית דין מביאין על ידיהן פר. ואי אפשר להעמידה כרבי יהודה, כי אי רבי יהודה היא, האמר רבי יהודה, ציבור הוא דמייתי פר העלם דבר, ובית דין לא מביאין פר.⁽¹⁾

דתנן [לקמן ה א], רבי יהודה אומר: שבעה שבטים [שהם רוב שבטי ישראל, מתוך שנים עשר השבטים] שהטאו משום הוראה מוטעית של בית דין, מביאין ז' פרים.

ובהכרח, שהציבור הם המביאין כפרתם בפרים אלו, ולא בית הדין. כי אילו בית הדין היו מביאין את הקרבן, יקשה, מדוע יביאו בית הדין שבעה פרים? והרי לצורך כפרת בית הדין די להם בכפרה של פר אחד. אלא, בהכרח, סובר רבי יהודה שהציבור הם המביאים את הפר לכפרתם, ולכן כל שבט

אימא איפכא! ונאמר שלרבנן פטור, ואילו לרבי יהודה חייב, שהרי שתי הברייתות הללו נשנו סתמא, ושתייהן בתורת כהנים.

ומשנינן: מאן שמעת ליה בשאר מקומות דדריש מיעוטי כי האי גוונא, כמו שדרשו בברייתא קמייתא "אם נפש אחת תחטא, בשגגה, בעשותה" הרי אלו ג' מעוטיין — רבי יהודה היא! שמצינו שהוא דורש כך בעוד עניינים אחרים.

דתניא: רבי יהודה אומר:

אמרה תורה [ויקרא ו] "זאת תורת העולה, היא העולה". הרי אלו שלשה מיעוטיין.

ואם כן, מסתבר שגם הברייתא הראשונה, שדרשה שלשה מיעוטים מהפסוק של "אם נפש", דברי רבי יהודה היא.

ואיבעית אימא, לעולם אין ראיה מדרשת שלשת המיעוטים שרבי יהודה אמר ברייתא זו. אך כיון ש"סתם ספרא, רבי יהודה היא",

חטאת בשגגת מעשה.

ברם, אם נבאר שכוונת הברייתא לומר שבציבור התחדש הדין שכפרתם היא דוקא בפר ולא בחטאת, והשינוי בין הרוב למיעוט הוא בחיוב החטאת לכל יחיד, אם כן, צריך לפרש שכוונת הגמרא כאן היא להוכיח מלשון הברייתא "בית דין מביאין פר" ולא ציבור.

ועיין בחזו"א [ס"ק י"ג] שדן בזה, והביא שהלחם משנה [פט"ו ה"ד] כתב שהרמב"ם לא דקדק בלשונו בדין זה, וטעמו כיון שכבר פירש להדיא שציבור מביאין פר, אך בגמרא ראוי לדקדק בדין זה שנחלקו בו לקמן [ה א] ר"מ ורבנן.

פטור, אין סיבה לחלק בין מיעוט לרוב, ומה דנה הברייתא לגבי רוב שעשו בשגגת מעשה, כיון שכבר נדרש "אפילו שנים ושלשה", וזו לכאורה כוונת תוס' בביאורם וגירסתם "מאי איריא", ע"ש.

1. ביאור הוכחת הגמרא תלוי בביאורים לעיל [ב ב הערה 10], כי אם כוונת הברייתא שאין כפרה לציבור, אלא בית דין מביאין פר, נמצא שכוונת הגמרא, שרבי יהודה אינו יכול לומר זאת, כי לדעתו ציבור מביאין פר, ויש להם כפרה, ומהיכי תיתי לשנות דינם מדין היחיד לגבי

ושבט מביא פר לעצמו. וכשחטאו שבעה שבטים, מביאין ז' פרים⁽²⁾.

ובהכרח, שהברייתא השניה, ששנינו בה שבית הדין הם המביאין את הפר, אינה כרבי יהודה. ואם כן, בהכרח, שהברייתא הראשונה מדברי רבי יהודה היא.

רב נחמן אמר שמואל חולק על רב יהודה אמר שמואל, שהעמיד את משנתנו כרבי יהודה, וסובר, כי מה ששנינו במשנתנו שיחיד העושה בהוראת בית דין פטור, זו דברי רבי מאיר. אבל חכמים חולקים, ואומרים: יחיד שעשה בהוראת בית דין, חייב.

ודנה עתה הגמרא בביאור דברי רב נחמן אמר שמואל:

מאי רבי מאיר, ומאי רבנן? היכן מצינו שנחלקו רבי מאיר ורבנן בדבר זה?

דתניא: הורו בית דין הוראת טעות, ועשו על פיהם, רבי מאיר פוטר, וחכמים מחייבין.

והוינן בה, באיזה אופן מדובר?

מאן, מי הם אלו שעשו ועברו בשגגה?

אילימא שמדובר באופן שבית דין עשו בשגגה, על פי הוראת עצמן, ונחלקו אם

מביאין פר על עשייה שלהם עצמם.

אם כן יקשה, **מאי טעמייהו דרבנן, דמחייבי** להו להביא פר?

והתניא, יכול שיהא הדין באופן שהורו בית דין הוראת שגגה, ועשו ועברו בית דין עצמן על פי הוראת עצמן, יכול שיהו חייבין להביא פר העלם דבר?

תלמוד לומר "ונעלם מעיני הקהל" — ועשו!

מעשה העבירה הוא זה שתלוי בקהל, ואילו הוראה שהורו בטעות, תלויה בבית דין:

וביאור הדרשה של הברייתא הוא כך: משמעות "ונעלם מעיני הקהל" היא, שנעלמה ההלכה מ"עיני הקהל", שהם בית הדין, הקרויים כך [כדדרשין לה במקום אחר מגזירה שווה "מעני מעיני", ש"עיני הקהל" הם הבית דין].

ומכאן למדו, שההוראה תלויה בבית דין.

ואילו מדברי הכתוב "הקהל, ועשו", דרשין שהעשייה תלויה בקהל. והיינו, שחיוב הקרבן על העלם דבר, חל רק אם בית הדין הורו הוראה בטעות, והקהל עשו על פיהם את המעשה בשגגה. אבל אם בית הדין גם הורו וגם עשו על פי הוראת עצמן

2. תוס' הקשו למה הובאה הסיפא של המשנה להלן, ולא הרישא המדוברת ב"ב שבטים, והביאו כי אכן יש גורסים את הרישא. ובחק נתן כתב כי ברישא היה אפשר לבאר שרבי יהודה מודה כי בית דין מביאין את הפר, אלא שסובר שמביאין י"ב פרים ולא אחד. ולכן דייקה הגמרא מלשון הסיפא ששנו בה ז' שבטים "שחטאו"

ומשמע שהציבור מביאים כי הם חטאו, ולא על חטא הבית דין.

אמנם תוס' שלא למדו כן, בהכרח שהבינו את הוכחת הגמרא כמבואר בפנים, כי לצורך כפרת הבית דין די בפר אחד, וממה שמביאין שבעה מוכיח שהכפרה על הציבור, וראיה זו היה אפשר להביא גם מ"ב פרים ששנו ברישא.

— פטורין.

היא, ולא רבנן!

ודחינן: **אמר רב פפא:** אי אפשר לדייק מברייתא זו שחכמים מחייבים יחיד שעשה בהוראת בית דין. כיון שיש לומר, **דבולי עלמא**, הן רבנן והן רבי מאיר, סוברים כמשנתנו, **שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור.** (3)

ואלא, אם נעמיד את המחלוקת בברייתא באופן **דהורו בית דין ועשו רוב קהל על פיהם**, ונחלקו רבי מאיר ורבנן אם באופן זה מביאין פר העלם דבר, אם כן **מאי טעמא דרבי מאיר דפוטר?** הלא זה האופן הרגיל שעליו מביאים פר העלם דבר!

אלא, שנחלקו באחת מארבע האפשרויות דלהלן:

אלא לאו, בהכרח, שמדובר באופן שהורו בית דין, **ועשו מיעוט מהקהל על פיהם**, ו**בהא קמיפלגי רבי מאיר ורבנן:**

אפשרות אחת, היא: יתכן שנחלקו באופן שעשו מיעוט ציבור, ועשו בית הדין עמהם, ובצרוף דייני בית הדין הם נעשים לרוב ציבור. ובשאלה האם בית דין משלים לרוב צבור, קמיפלגי.

מר, רבי מאיר, **סבר**, יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור מחטאת.

מר (חכמים) **סבר** בית דין משלים לרוב צבור ולפיכך חייבין בפר, ומר, רבי מאיר **סבר**, אין בית דין משלים לרוב צבור, והרי

ומר, רבנן, **סבר**, יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב חטאת!

ומוכח שמשנתנו, ששינונו בה יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור מחטאת, רבי מאיר

מבואר להדיא שרבי מאיר סובר שיחיד התולה בבית דין פטור.

3. לפי גירסתנו לכולי עלמא יחיד התולה בבית דין פטור, ונחלקו בחיוב הבאת פר כשחטאו מחצית הציבור ובית דין.

ובתוס' על המשנה הסתפקו אם דיין שעשה כהוראתו חייב, וכבר תמהנו שם בהערות מסוגיין שמבואר כי הדיינים חייבים, וכל הספק רק אם מצטרפין לרוב, עיי"ש.

אך הרמב"ם [פ"ג ה"ב] פסק כי בית דין אינו משלים לרוב ציבור, ולשיטתו דיחיד התולה בבית דין חייב גרס בדברי רב פפא, "לכולי עלמא יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב", ונחלקו בחיוב הבאת כשבה ושעירה לחטאת, דלרבנן חייבין, כי אין בית דין משלים לרוב ציבור, וכל יחיד חייב חטאת, ולרבי מאיר פטורין, כי בית דין משלים, ונפטרים בפר הציבור. [ועיי"ש כסף משנה, וקריית ספר, ובמהרש"א ורש"ש וליקוטי הלכות וחזו"א כאן].

ומדברי רב פפא לעיל [ב א] משמע דסבר כרב, שפטר יחיד שנתחלף לו חלב בשומן [עייין בהערה 8], ולכאורה לרב חל פטור לתולה בבית דין אף שתולה בסיבה נוספת, ולכן גם דיין שטובר כבית דין מדעת עצמו, יפטר כי תולה גם בבית דין, ותוס' לא הסתפקו אלא לרבי יוחנן, שדעתו כי אין התולה בבית דין פטור אלא אם סיבת השגגה היא מפני תלייתו בהוראת בית דין, ולפיכך דנו לגבי דיין שמצרף גם את דעתו להכרעה. [ועיי"ש בהערה 3 ביאור נוסף].

אכן בתוס' הרא"ש כאן כתב שאי אפשר לגרוס דלכולי עלמא חייב, שהרי בשבת [צג א]

הם מעוט שעשו, ופטורין מלהביא פר⁽⁴⁾.

ב. ואיבעית אימא, אפשר לבאר שהברייתא עוסקת באופן שהורו בית דין, ועשו רובו של קהל על פיהם. ונחלקו חכמים ורבי מאיר האם גם הציבור מביאין פר, או רק בית הדין מביאין פר ולא הציבור. ואף רבי מאיר הפוטר, אין כוונתו לפטור לגמרי מדין פר, אלא כוונתו לפטור את הציבור מלהביא פר, וכשיטתו להלן, שרק בית הדין מביאין פר, ולא הציבור.

ולפי זה צריך לבאר, כי מאן חכמים שמחייבים גם את הציבור להביא פר? —

רבי שמעון היא, דאמר לקמן, ציבור מיתתי פר, וכן בית דין מיתתי פר.

ג. ואיבעית אימא, יש לומר שנחלקו בדין שבט אחד שעשה בהוראת בית דינו של אותו השבט, ולא על פי הוראת בית דין הגדול. לדעת רבי מאיר אין מביאין פר, כיון שלא עברו על פי בית דין הגדול, ואילו חכמים סוברים שמביאין אפילו על הוראת בית דינו של השבט⁽⁵⁾.

ומאן נינהו אותן חכמים הסוברים כך, רבי יהודה היא!

יש לומר שרבי מאיר סובר כי אין הבית דין מצטרף לציבור, שהרי הקרבן בא לכפר על בית דין שהכשילו ציבור, אך אין בית דין בכלל הנכשלים אלא בכלל המכשילים. ואילו חכמים סברי כרבי שמעון שציבור ובית דין מביאין פר, כל אחד על חטאו, ולכן סברו שבית דין משלימין לציבור, שהרי לגבי כפרת הציבור חטאם שוה לחטא הציבור, ואף לגבי פר שמביאין בית דין מועיל צירופם לחטא הקהל להחשב כציבור שנכשלו.

5. מחלוקת רבי מאיר ורבנן אם שבט העושה על פי בית דין של שבטו חייב בפר או לא. ולכאורה אפשר להעמיד מחלוקת גם להיפך לענין חיוב בני השבט בכבשה ושעירה, דלרבי מאיר יתחייבו כי אין להם דין קהל, ואף אם יחיד שתלה בבית דין פטור, התולה בבית דין של שבט חייב, ולרבנן יפטור כתולה בבית דין, ואף למ"ד שיחיד התולה חייב, שבט נחשב קהל.

אמנם לדעת הנצי"ב במרומי שדה [הובא בהערות לתוס' במשנה] לא גרע בית דין של שבט מכל בית דין של שלשה שיכול היחיד לתלות בו ולהפטר. ולכן נקטו מחלוקתיו לגבי פר.

והחזו"א תמה על דברי תוס' מסוגיין, שהרי אפשר להעמיד את הברייתא באופן שעשו בית דין כהוראתן, וכפשוטן לשון הברייתא, והמחלוקת היא אם הדיינים חייבים קרבן חטאת. וכתב דאם מדובר על דיינים שעשו, לא היה ראוי לומר "בית דין שעשו" אלא "יחידים" שעשו, ולכן לא נקטו אופן זה.

4. הרמב"ם [פי"ג ה"ב] פסק שאין בית דין משלים לרוב ציבור, ולכאורה תמוה למה פסק רבי מאיר ודלא כחכמים, [אם לא נגרוס כנ"ל], ויש שביארו כי הרמב"ם פסק כרב שלמד מקרא כי אין ציבור חייבין עד שיהיו כולן בשגגה אחת, והדיינים שהתירו מסברת עצמן אינם בשגגה אחת עם רוב הציבור. ודוחק, שהרי נחשבים כתולים בבית דין, ואם מפני שתולין בסיבה נוספת לא הוי שגגה אחת, הרי שוב אינו נחשב גם כתולה בבית דין, וכמבואר לעיל שבזה נחלקו רב ורבי יוחנן.

ובספר משנת אב ביאר לפי מה שכתב הכסף משנה [פי"ב ה"א] כי הרמב"ם פוסק כרבי יהודה שציבור מביא פר, אך סובר שמביאים אותו לכפר על בית דין שהורו בטעות. ואם כן

המבוארים, אין לנו ראייה שנחלקו רבי מאיר וחכמים בדין יחיד שעשה בהוראת בית דין אם הוא חייב או פטור!

אמר רב אפי: מה שהצרכו ובהוראה רוב קהל שיחטאו על פי הוראת בית דין, ברוב זה, הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל, ויושבי חוצה לארץ אינם מן המניין⁽⁶⁾. שנאמר, [מלכים א ח] "ויעש שלמה בעת ההיא את החג, וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים, לפני ה' אלהינו שבעת ימים, ושבעת ימים, ארבעה עשר יום".

ולכאורה יש לתמוה: מכדי, הרי כתיב "וכל ישראל עמו קהל גדול", ומשמעות הכתוב היא שהיו עמו כל ישראל, ואם כן, מה שנאמר שם שגם האנשים המתגוררים במקומות "מלבוא חמת עד נחל מצרים" היו עמו, למה לי למימר? והלא פשיטא שגם הללו בכלל קהל ישראל הם!?

אלא, שמע מינה, דווקא הני הגרים בתוך גבולות ארץ ישראל, שהם "מלבא חמת עד

דתניא [ה ב], לקמן במשנה: שבט שעשה בהוראת בית דינו — אותו השבט חייב בפר העלם דבר, דברי רבי יהודה!

ד. ואיבעית אימא, בברייתא זו מדובר כגון שחטאו ששה שבטים, והן רובו של קהל [לגבי המניין של כל אנשי שנים עשר השבטים]. או שבעה שבטים, אף על פי שאינן רובו של קהל. לדעת רבי מאיר פטורין, משום שאינו מחייב אלא אם חטאו רוב שבטים ורוב קהל.

ולפי זה צריך לבאר, שחכמים דמתניתין, שחייבו את כל השבטים בקרבן, מני? רבי שמעון בן אלעזר היא!

דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו של רבי מאיר: חטאו ששה שבטים והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל, חייבין [ולקמן בסוף הפרק מפרש טעמו].

וכיון שאפשר להעמיד את הברייתא שנחלקו בה רבי מאיר וחכמים בכל האופנים

6. לכאורה נראה שבני חו"ל התמעטו רק מחיובי "קהל", והיינו כי אף אם חטאו רוב יושבי הארץ ונחשב שחטאו רוב ישראל, אין בני חו"ל מתחייבים עמהם ואינם צריכים להשתתף בדמי הפר.

ומאידך, מסתבר כי יחיד שעשה בחו"ל על פי בית דין פטור, ואף למאן דמחייב יחיד התולה בבית דין, יצטרף לרוב שעשו בא"י להפטר, [כסברת החזו"א לגבי צירוף להפטר אף שלא בשגגה אחת, ולדרכו בצירוף אחר שחזרו בהן בית דין].

ובמנחת חינוך נקט [במצוה ק"כ] כי צריך שיהיו רוב יושבי ארץ ישראל ורוב שבטים, אך

אולם בפירוש רע"ב על המשנה כתב "או רוב יושבי א"י או רוב שבטים", וטעמו נראה, כי רוב שבטים נקבע לפי קהל המתחייב, והיינו רק בין יושבי ארץ ישראל.

וראה ביושר הורי שדן אם יצטרפו כשיעלו לארץ ישראל קודם ידיעה, או כשירדו לחו"ל ודעתם לחזור וחטאו, ואם התמעטו מלהחשב "קהל שבט", או רק "מקהל ישראל", ועוד פרטים.

ובמנחת חינוך נקט [במצוה ק"כ] כי צריך שיהיו רוב יושבי ארץ ישראל ורוב שבטים, אך

שחטא מביא פר, ונשיא שחטא מביא שעיר]. ובאופן שחטאו כהן משיח ונשיא לפני שנתמנו, ולא הספיקו להביא קרבנם עד שנתמנו, סוברים חכמים שהם מביאין קרבן כהדיוטות. כי לדעת חכמים הולכים אחר שעת החטא, ובשעת החטא הדיוט היה. והוא הדין אם היו מרובין והתמעטו, שדינם כמרובין, כמו שהיו בשעת החטא, ומביאין פר.

אולם לדעת רבי שמעון, שאמר להלן, שאם נודע להם מחטאם עד שלא נתמנו, חייבין הם בקרבן חטאת כהדיוט, ואילו אם נודע להם משנתמנו פטורין לגמרי מקרבן [ושיטתו היא, שכדי לחייב קרבן צריך שלא ישתנה מצב החוטא משעת החטא עד שעת ידיעה], אם כן, גם כאן יהא כך הדין, שאם נודע להם עד שלא נתמעטו, הרי הן חייבין להביא פר, אבל אם לא נודע להם שחטאו עד שנתמעטו, הרי הן פטורין לגמרי, ואפילו

נחל מצרים", הוא דאיקרי, נקראים ונכללים בתורת "קהל". אבל הנך, יושבי חוץ לארץ, לא איקרי בשם קהל.

ואחר שהסקנו כי מועטין שחטאו בהוראת בית דין פטורין מקרבן, דנה עתה הגמרא כיצד יהא הדין באופן שהשתנה מצב מנין החוטאים, ונהפכו ממועטין למרובין, בתקופה שבין עשיית החטא לבין הזמן שנודע לחוטאים שחטאו.

ומבררת הגמרא את האופנים השייכים בדין זה:

הא ודאי פשיטא, שאם היו מרובין בשעת החטא, ונתמעטו לאחר מכן, כגון שמתו חלק מאותם החוטאים, ונשארו מיעוט⁽⁷⁾, היינו פלוגתא דרבי שמעון ורבנן, שנחלקו במשנה לקמן, גבי כהן משיח ונשיא [שאם חטאו בשגגה שונה דינם מהדיוט, שההדיוט מביא כשבה או שעירה, ואלו כהן משיח

וראוי להבהיר, כי לרבנן שעת החטא קובעת, אף שאין כלם חוטאים בשעה אחת, אין שעת החטא נמשכת עד רגע שנודע האיסור, אלא בעת שנודע לבית דין וחוזרים בהם, מבררים עד מתי חטאו, ועד אז נחשבת שעת החטא, ונחלקו במה תלוי חשבון רוב ומיעוט, לרבנן תולין בשעת החטא כיון שרק החטא מחייב את הקרבן, אלא שאין חיובו חל עד שנודע, ולרבי שמעון שעת הידיעה קובעת וכדלהלן.

ועדיין צריך לבאר כיצד שייכת מחלוקתן לאופן דידן שהשינוי היא בחשבון הציבור, והרי לא נחלקו אלא כשנשתנה מעמד החוטא המתחייב, ואילו הציבור אינו החוטא המתחייב בקרבן אלא בית דין, ואין מעמד בית דין

7. רש"י העמיד את דין מרובין ונתמעטו, באופן שעשו רוב קהל ונתחייבו להביא פר, ולא הספיקו להביאו עד שנתמעטו שמתו מקצתן. וכבר העיר מהרי"ל דיסקין כי אין דינם תלוי בזמן הפרשה והבאה אלא בזמן הידיעה, כי אחר שנודע להם קי"ל [להלן ו א] שאין מיתה בציבור. [ואכן רש"י עצמו בסוף דבריו תלה בזמן הידיעה, עיי"ש]. ועיין מצפה איתן שהעמיד באופן שמתו רוב החוטאים, שאז אין מביאין פר.

עוד תמה שם, למה לא העמיד רש"י באופן שבינתיים הגדילו אחרים שלא חטאו, ועיין בהערה על תוס' [ד"ה אלא] שהרש"ש נקט כי תוס' העמידו סוגיין רק באופן שהגדילו, כי אילו מתו בית דין חייבים כפרתם אף שאינם לפנינו.

מחטאת, (8) לפי שלא היה דינם שווה בשעת החטא ובשעת הידיעה.

אבל באופן שהיו מועטין בשעת החטא ונתרבו, כגון שמתו חלק משאר הקהל שלא חטאו, ונמצאו החוטאין מרובין, בזה יש לדון — מאי? האם נחלקו רבי שמעון ורבנן גם באופן זה?

וצדדי הספק הם:

האם נאמר כי רבי שמעון, דאזיל בתר ידיעה, כפי שנראה מדבריו להלן, באופן

שנודע להם עד שלא נתמנו, שחייבין כהדיוטות, לפי שהיתה הידיעה בעודם הדיוטות, ונאמר כי הוא הדין במועטין שנתרבו, שרבי שמעון מחייב, כיון שבשעת ידיעה כבר היו מרובין, ומביאין פר. ואילו רבנן, דאזלי לעולם בתר שעת החטאת, פטרי אף במועטין ונתרבו, כיון שבשעת החטאת מועטין היו.

או לא, שאין דינם שווה ממש. שהרי להלן לגבי כהן ונשיא, הן בשעה שחטאו קודם שנתמנו, והן בשעת ידיעה, דהיינו לאחר שנתמנו, הרי הן מחייבין בקרבן, אלא

אכן, רש"י לא תלה דין זה במחלוקת לגבי יחיד התולה בבית דין, אבל את הספק במועטין שנתרבו תלה במחלוקת זו, וכתב שהספק בדעת רבנן אם הולכים אחר שעת החטא, הוא מפני שהיחיד פטור לגמרי כי תלה בדעת בית דין, ונמצא, כי בזמן שהיו מועטין לא חל עליהם שום חיוב, ובשינוי מפטור לחיוב מיבעיא לן אם מודו רבנן שהולכים אחר ידיעה [ויבואר להלן].

ומוכח כי דעת רש"י שאף למאן דמחייב יחיד התולה בבית דין, במרובין ונתמעטו רבי שמעון יפטור, כיון שיש שינוי מחיוב לחיוב, כי בעת החטא היו מרובין וחייבין בפר, וכשנתמעטו חייבין בחטאת, וממילא פטורין לגמרי. ולכן לא תלה דין זה במחלוקת לגבי יחיד התולה בבית דין. ולא נקט מחלוקת זו אלא כשהספק בדעת רבנן במה התחייבו מועטין שהתרבו.

ובאבי עזרי [פ"ג ממלכים ה"ז] דן אם לרבנן כשנשתנה מחיוב לפטור גמור, הולכים אחר שעת החטא לחייב או לא, ומדברי תוס' [ד"ה מועטין] מוכח שהבינו כי באופן זה רבנן מודים לפטור. [ועיי"ש בהערה 3].

ותמה, שהרי פשיטא לן בסוגיין, שרבנן מחייבין אף במרובין ונתמעטו. והרי כשנתמעטו,

משתנה, וגם חטאם בעינו עומד מאחר שנכשלו רוב, ומה לי שנתמעטו, ולכאורה צריך לומר שסוגיין רק כמאן דאמר ציבור מביאין פר, והם החוטאים [או שהספק לגבי כשבה ושעירה, אך רש"י בסמוך הוכיח שאין מדובר בחטאת].

אולם החזו"א [סק"ט] כתב כי הספק אף למאן דאמר שבית דין מביאין, ואף הוא סובר שצריך שיוודע החטא לרוב הציבור כי בית דין מביאין את הכפרה עליהם, ולכן השינוי תלוי בהם, [ועיי'ן להלן דף ו. שנרחיב בזה].

ולפי זה, באופן שמתו מקצתן, רבנן מחייבים את הציבור שרובו חטא, אף שנודע רק למיעוטו ואין חיוב הקרבן אלא כשנודע לרוב ציבור, מפני שהמיעוט הנותר נחשב ככל הקהל שחטא, והיינו כי כיון שהיו רוב מקהל ישראל, נחשב כאילו התמעט כל הקהל באופן יחסי, ומיעוט זה נשאר דינו כרוב.

8. רש"י נקט כי רבי שמעון אם נודע להם משנתמעטו פטורין. ומשמע שנפטרו לגמרי ואפילו מחטאת. ובקרבן אורה כתב דמשמע כי סוגיין כמאן דפטור יחיד התולה בבית דין, ולכן לא מספקא לן לגבי חיובן כשנתמעטו בחטאת.

תלוי במחלוקת רבנן ורבי שמעון. כי כאן, אפילו רבנן יחייבו, כיון שאין שעת החטא קובעת אלא אם נוצר בה איזה שהוא חיוב, אך לא במקום שהוא פטור לגמרי. ולכן הולכים אחר שעת ידיעה, ואז היו מרובין, וחייבין בהבאת פר (9).

שנשתנה דין קרבנם, בנשיא, מכשבה או שעירה לשעיר, ובכהן משיח, מכשבה ושעירה לפר.

אבל כאן, שבשעת החטא היו מועטין ופטורין לגמרי מקרבן, יש לומר שאין הדין

נחשבין שאינם בני חיובא כלל, וממילא גם הידיעה לא מועילה לחיובם, כי היא ידיעת מעשה פטור. ולכן מספקא לן שמא רבנן יודו באופן זה שהמחייב הוא שעת ידיעה, ואין דנים על מנין החוטאים בשעת החטא כלל. וסברא זו לא שייכת במרובין ונתמעטו, שהידיעה על מעשה מחייב.

והנה תוס' מכח קושייתם ביארו כי ספק הגמרא הוא בדעת רבי שמעון, אם הולכים בתר ידיעה וחייב, או שהצריך שיהיו ידיעה וחטאה בחיוב.

אולם רש"י לא למד כן, כי לפירוש זה יקשה למה לא איבעיא לן במרובין ונתמעטו אם נתחייבו כל אחד בחטאת כשעת ידיעה, או שמפני שעת החטא פטורין, כי נעשה ברוב קהל. ולכן הסיק שספק הגמרא רק לרבנן, ולפי מאן דפטר יחיד התולה בבית דין. ולפיכך במרובין שנתמעטו פשיטא ליה דרבי שמעון פוטר, כי בשעת ידיעה הוו כיחיד שתלה בבית דין. אכן גם לפי תוס' רבי שמעון יפטור ממה נפשך, או מפני שעת חטא ברוב קהל, או מפני ידיעה ביחידים התולים בבית דין.

ומוכח שרש"י למד כמבואר לעיל, כי מועטין אינם בני חיובא, ואין הידיעה מחייבת קרבן על שעת חטאם כי בשעת החטא לא היה מעשה המחייב כלל, אלא ששעת הידיעה קובעת את מנין החוטאים, ולכן סלקא דעתך דרבי שמעון מחייב לפי שעת ידיעה, ודחינן, שרבי שמעון בעי ידיעה וחטאה, ואף הוא יפטור. ולפי זה יתכן לומר כי במרובין ונתמעטו יתחייבו

נפטרו לגמרי, למאן דפטר יחיד התולה בבית דין אף מחטאת. וכתב לחלק, שבמרובין ונתמעטו, אין פטור המיעוט פטור גמור, כי הם בני חיוב קרבן, אילו עשו רוב קהל, ואין פטורין אלא כאנוסין ע"פ הוראת בית דין, ולפי זה נדחית גם הראיה מתוס', עיי"ש היטב. ולהלן בהערה 10.

9. כבר התבאר לעיל [בהערה 7] כי נחלקו מתי נקבע חשבון הרוב ומיעוט, אם לפי שעה שחטא אחרון החוטאים, והיא שעת החטא המחייב את הקרבן, או לפי מנין החוטאים הקיים בעת שנודע לבית דין.

[אך ודאי גם לרבנן, ששעת החטא קובעת, אין השעה בעת חטאו של כל חוטא בפני עצמו, כי אם כן לעולם יהיו מועטין, עד שיעשו רוב קהל בבת אחת. ועוד, דאם כן פשיטא שלא יתחייבו כשנתרבו, שהרי אלו בפני עצמן לא יהיו לעולם רוב, ובהכרח שמונים את כל החוטאים עד אחרון החוטאים, וכשנודע נהפכו לרוב, הם חייבי הקרבן].

וכתב רש"י, כי הגמרא הסתפקה במועטין ונתרבו, אם רבנן יפטורם, כיון שבשעת החטא היו פטורים, [כמאן דפטר יחיד התולה בבית דין], ואין דינם דומה למה שהלכו רבנן בנשיא אחר חיובו בשעת החטא. והבינו תוס' כי הספק הוא מפני שהשינוי מפטור לחיוב ולא מחיוב אחד לחיוב אחר, ולכן הקשו שגם במרובין ונתמעטו השינוי מחיוב לפטור, ותלינן במחלוקת רבי שמעון ורבנן.

אמנם, יתכן לבאר שכוונת רש"י כי המועטין

מאי, מהו הדין בזה?

אך תמהה הגמרא על הצד הראשון, שלרבי שמעון, ההולך אחר שעת ידיעה, גם אם היו מועטין בשעת המעשה ונתרבו לאחר מכן מביאין פר, כיון שבשעת ידיעה מרובין הוו.

ותסברא: אימור דשמעת ליה לרבי שמעון דאזיל אף בתי ידיעה, היינו דוקא היכי דהוי ידיעה וחטאה בחיוב, כדלהלן בהדיוט שהתמנה לנשיא או משיח, שבאופן זה סובר רבי שמעון שאם נודע להם עד שלא נתמנו חייבין, כיון שהיתה גם ידיעה וגם חטאה בעוד שהיו הדיוטות.

אבל באופן שרק הידיעה היתה בשעת חיוב, ולא חטאה בשעת חיוב, מי שמעת ליה?!

והרי מיניה וביה מוכח שבאופן זה רבי שמעון פוטר!

דאם כן, שהיה סובר כי די בשעת ידיעה בלבד לחייב, מדוע אם נודע להם משנתמנו פטורין? ליתני כי דינם השתא! כהן משיח פר, ונשיא שער. (10)

אלא על כרחך, דרבי שמעון חטאה וידיעה בעי, שיהו שניהם בשעת חיוב. ואם כן, כשהיו מועטין ונתרבו, הרי אף שבשעת

ידיעה היו בני חיוב, מכל מקום, פטורין הם, כי רבי שמעון אינו הולך רק אחר שעת ידיעה, אלא הוא מצריך שתהא גם הידיעה וגם החטא בשעת חיוב, וכאן בשעה שחטאו היו מועטין.

ונשארה הגמרא בספק, האם נחלקו רבי שמעון ורבנן בדין זה.

איבעיא להו: הורו בית דין שחלב מותר, ועשו מיעוט הקהל על פיהם, וחזרו בית דין בהך, והורו שחלב אסור, ושוב חזרו וטעו, והורו שהוא מותר, ועשו מיעוט אחר על פי הוראתם השניה. ושני מיעוטים אלו יחד הם רוב הצבור, מהו?

וצדדי הספק הם:

האם נאמר כיון דשתי ידיעות נינהו, שהרי בתחילה נודע לבית דין שטעו אחר הוראתם הראשונה, וטעו פעם שניה, ושוב נודע להם שטעו אחר הוראתם השניה, לפיכך לא מצטרף אלו שני המיעוטים שחטאו לרוב, אלא נחשב הדבר כאילו חטאו רק מיעוט בפני עצמו בכל פעם, ואין מביאין פר.

או דלמא, כיון דאידי ואידי — שני מיעוטי הקהל — חטאם בהוראה מוטעית של היתר חלב הוא, לפיכך מצטרף חטאם להחשב

וחטאה באותו חיוב, נחשב שנתחייבו היחידים בחטאת בשעה שהיו מרובין, כיון שהתברר שלא יביאו עליהם קרבן ציבור.

10. הקשה החזו"א [ט"ו ס"ק ט"ז] דמשמע שאילו מביאין כי השתא, יתחייבו כחיובם אחר שנתמנו, [וכן מבואר להדיא בכתובות מה. ד"אם כן יביא כהן משיח פר ונשיא שער] ולכאורה

בחטאת, כי שעת החטא לכדה אינה מחייבת, ונמצא שמעשיהם כמעשה יחידים, ולכן לא איבעיא לן באופן זה.

וכן נקט הגרי"ז [בחידושים לתמורה ט"ו] כי גם לרבי שמעון יתחייבו מרובין שנתמעטו בחטאת, אולם טעמו מפני שאין היחידים נפטרים מחטאת אלא בקרבן הציבור, וכדברי הגר"ח לעיל, ולפיכך אף שצריך שתהיה ידיעה

יחדיו כחטא של רבים.⁽¹¹⁾

ואם תמצא לומר שבאופן זה, כיון דאידי ואידי חלב הוא, ומצטרף לאיסור. עדיין יש להסתפק באופן שמיעוט חטאו ואכלו על פי הוראת בית דין את החלב שעל גבי הקרב, ומיעוט חטאו ואכלו חלב שעל גבי דקין, מהו?

וצדדי הספק הם:

האם נאמר, **הכא, ודאי כיון דבתרי קראי קאתי, שאיסורי חלב שעל גבי הקרב וחלב שעל הדקין נלמדו משני מקראות חלוקין,**

לא מצטרף, ודינם כמיעוט שחטאו בהוראת בית דין, ואין מביאין פר.

או דלמא, כיון דאידי ואידי, חלב שעל גבי הקרב, וחלב שעל גבי הדקין, חלב הוא, ואיסור אחד הוא, משום הכי מצטרף, מצטרפים שני המיעוטים שחטאו לרוב, רובא, ומביאין פר⁽¹²⁾.

ואם תמצי לומר שחלב הקרב וחלב הדקין שניהם שם חלב אחד הוא, ומצטרף. עדיין יש להסתפק באופן דמיעוט הקהל חטאו בחלב, ומיעוט חטאו בדם, מהו?

את היחיד שתלה בבית דין, ובין למאן דמחייב. [ועיין חזו"א בהערה 15].

והנה צדדי הספק הם, אם ההוראות מצטרפות ומתכפרות בקרבן אחד או לא, אך זה פשיטא שאין שני מיעוטי הקהל מצטרפין אלא על ידי הוראה, וכדלהלן במשנה [בעמוד ב'] שאין מצטרף היחיד לרוב כשעשה אחר חזרת בית דין. ולפי זה ספק הגמרא לכאורה שייך גם באופן שבכל הוראה עשו רוב, ונפקא מינה, אם מביאין פר אחד יחד, או כל רוב חייב בפני עצמו, כי אין חשבון הציבור קובע אלא ההוראה. ואף שתוס' כתבו [בד"ה והורו] כי אין מיעוט מצטרף לרוב שקדם להם, כי כבר נתחייבו קרבן. צריך לומר דהיינו דוקא אחר ידיעה המחלקת, או כדברי הקרן אורה שכאן בטלה הידיעה כשחזרו בית דין והורו.

12. לגירסתנו, ספק הגמרא הוא כך: אם תמצא לומר ששתי הוראות מצטרפות אף כשנודע בינתיים לבית דין, האם מצטרפות שתי הוראות בשני איסורים חלוקים, והספק הוא אף כשלא נודע ביניהם לבית דין שטעו, כי ההוראות חלוקות מצד האיסורים, ומאידך אם חילוק האיסור אינו מחלק ביניהם, גם כשנודע לבית דין

תמוה, שהרי כהן משיח שחטא אינו מביא חטאת אלא בהעלם דבר, דהיינו כשהורה לעצמו, וכיון שחטאו קודם שנתמנה לא היה עם הוראת כה"ג, איך יביא על כך קרבן כי השתא. וכן קשה לכאורה גם לרבנן, כיצד יתחייב כדמעיקרא, והרי אילו עשה השתא לא הוי בר חיובא. ובסוגיא להלן [דף ז א] נשנה דין זה.

11. בקרן אורה נקט שמדובר באופן שבזמן חזרת בית דין נודע לקהל, ולפיכך נטה להעמיד סוגייתנו רק כמאן דפטר את היחיד התולה בבית דין מחטאת, שהרי אם כשנודע התחייבו חטאת, שוב לא יצטרפו להעלם דבר בהוראה השניה. כי ידיעת החטא מחלקת את ההעלמות ודחה, כי כאשר שבו בית דין והורו, נפקעת חזרתן הראשונה, ואין הראשונים חייבים חטאת. ונחשב כאילו נמשכה העלמה עד שנודע להם לבסוף שטעו. ולכן דנה הגמרא לצרפם אף למאן דמחייב יחיד התולה בבית דין. ועוד יתכן לומר, כי אין ידיעתן על המיעוט מחלקת, כיון שאין זו ידיעה על חטא המחייב, ועיין להלן עמוד ב' הערה 1.

אכן אם נעמיד את ספק הגמרא באופן שלא נודע לרבים, יש לבאר את הספק בין למאן דפטר

וצדדי הספק הם:

האם **הבא ודאי** נאמר **דתרי איסורי** **נינהו**.⁽¹³⁾ **וכיון דאין איסורן שוה, לא מצטרף,**

ונחשבים כמיעוט שחטאו, ואין מביאין פר.

או **דלמא, כיון דקרבנן שווה,** שעל שניהם היחיד מביא כשבה, לפיכך **מצטרף,** והוו

יצטרפו, כמו שהצטרפו בהוראה אחת.

ולגירסת תוס', לכאורה גם ספק זה של הגמרא מדובר באופן שנודע לבית דין בינתיים, אך תוס' הסיקו דלאו דוקא הוא, והספק גם כשלא נודע לבית דין בינתיים. אולם הלחם משנה [פי"ג ה"ד] הביא שהקריית ספר ביאר כי הרמב"ם והראב"ד נקטו שכל הספק בסוגיין רק באופן שנודע לבית דין בינתיים, והוא ביאר באופן דומה, שכאשר הידיעה היתה על שתי ההוראות יחד, לכולי עלמא מצטרפין. ולא איבעיא לן אלא באופן שנודע על כל הוראה בפני עצמה. ועיין להלן הערה 51.

וצריך לדעת, שאין חילוק שמות האיסורים מחלק את ההוראות, אלא כיון שהן הוראות חלוקות מצד עצמן, ואין האיסורין שוין, מספקא לן אם משלימין זה את זה להחלק לענין חיוב קרבן. ולפיכך איבעיא לן בשני סוגי חלב, אף שיחיד האוכל חצי מזה וחצי מחבירו, מצטרפין לו לכזית אחד, ורק מפני חילוק ההוראות צידדו לחלקן. ומאידך מסקינן בחלב ודם, כי אף שאצל יחיד הם חלוקים, אין חילוק השמות מחלק את ההוראות.

והנידון בסוגיין הוא, עד כמה צריך שיהיו האיסורין חלוקין כדי לחלק את ההוראות לגבי חיוב קרבן. ואם אינם חלוקים הרי הם מצטרפים לחיוב אחד, אף שאינם נחשבים כאיסור אחד.

וראיה לכך, מהא דאיבעיא לן בחלב ודם אם מצטרפין, ולכאורה כיון דקיימא לן שאם שחט חטאת חלב לשם חטאת דם פסולה [זבחים ט ב], בהכרח שהם איסורים חלוקים ומחייבים חיובים נפרדים, ואיך יצטרפו לחייב קרבן אחד בציבור. ומוכח, כי רק ההוראה מחייבת, והנידון הוא, אם האיסורין מחלקין את ההוראות. וכן

מבואר להדיא בתוס' [ד"ה וחזרון] שאף כי האיסורין חלוקין, נחשבים שגגה אחת, כי אין מחלקין את ההוראות.

וכן הוכיח החיד"א **בשער יוסף בשם מהר"י קורקוס** מהא דלקמן [ז ב], דאיבעיא לן אם כהן גדול שהורה בחלב מצטרף להתכפר בפר בית דין שהורו על דם, ולא איפשטא [ובע"ז וחלב מסקינן דתרי איסורי נינהו], ואילו בסוגיין מסקינן שדם וחלב מתכפרים יחד [ובע"ז וחלב לא איפשטא]. ובהכרח שנחשבים כשני איסורין חלוקים, ולכן בהוראת הכהן שהיא חלוקה מהוראת הבית דין, צריך כפרה בפני עצמו. אך בסוגיין, כיון שההוראות מצטרפות לכפרה, הרי אף שנודע לבית דין ביניהם, מצטרפות אף באיסורין חלוקין. ועיין בהערות הבאות.

ובמנחת חנוך [קכ"א] דן להלכה שחלב ודם מצטרפין, אם באופן שיאכלו רוב ציבור גם חלב וגם דם יפטרו בפר אחד, או חייבין פר על כל הוראה, וספיקו אם אחר שהצטרפו שני שמות, עדיין חל חיוב על כל שם כשהוא שלם בפני עצמו, [כמו פיגול ונותר שמצטרפים לקרבן, וכשיש בכל אחד שיעור, מתחייב עליו קרבן נפרד].

13. רש"י פירש שדם אסור בחיה ואילו חלב מותר בה, וביאר המהרש"א שלא פירש כפשוטו ששני שמות הן, כיון שגרס "כיון" שאין איסורן שווה, והיינו שאינם שוין מפני חילוק הדין ביניהם, ולא מפני חילוק השמות.

אך לגירסתנו "וכיון", משמע שנחשבים כשני איסורין הן מפני חילוק שמותיהם, והן מפני שאין איסורן שווה. ולהלן ז: הערה 6 נרחיב בזה.

רובא שחטאו, ומביאין פר. (14)

מביאין פר,

או דלמא, כיון דאידי ואידי חטא שחייבין עליו כרת הוא, מצטרף.

ומסקינן: תיקו (15).

איבעיא להו: הורו בית דין שחלב מותר, ועשו מיעוט הקהל ואכלו על פי הוראתם, ומת אותו בית דין, ועמד בית דין אחר,

ואם תמצוי לומר, כיון דקרבתו שווה מצטרף, עדיין יש מקום להסתפק באופן שמיעוט חטאו בחלב, ומיעוט חטאו בעבודת כוכבים, ואין קרבנם שווה, שהרי היחידים מביאין על חלב כשבה, ואילו על עבודה כוכבים הם מביאין שעירה, מהו?
האם נאמר כי הכא, ודאי כיון דאין איסורן שווה ואין קרבנן שווה, לא מצטרפין, ואין

איסור אחר.

ולכן נראה כי רש"י פירש כן בדקדוק, ולגבי ההצטרפות לקרבן ציבור, כי הרי בסוגיא לקמן [ז ב] לגבי הצטרפות כהן גדול להתכפר בפר בית דין [הובאה בהערה הקודמת] פירש רש"י שקרבנן חלוק שזה בפר וזה בפר ושעיר, ובהכרח החילוק כמבואר לעיל, שכהן גדול מצטרף לכפרה אף שחיובו חלוק כי הורה בפני עצמו, ולכן הנידון בו אם קרבן הכפרה שיהיה לקרבן שעליו להביא לכפרתו, אך בסוגיין הנידון הוא עד כמה האיסורים חלוקין, שהרי צירוף חילוק האיסורים גורם לחלק את ההוראות, ולפיכך הדבר תלוי בקרבן שמביאין לחטאת היחיד, שהרי אם האיסורין מצטרפין ממילא הוי קרבן ציבור אחד, ולכן נקט רש"י שחילוקן בחטאת היחיד. וממילא ההוראה נחלקת על ידי האיסורין.

15. הרמב"ם [פי"ג ה"ד] פסק שמיעוט בחלב ומיעוט בעבודה זרה מצטרפין, אף שנודע לבית דין בינתיים, והשיגו הראב"ד שזו בעיא דלא איפשטא, ולא בית דין מביאין ולא הציבור. וביאר הגר"ח השגתו, כי אם כוונת הרמב"ם שמצטרפין וחייבין בקרבן ציבור, תמוה, שהרי הספק לא נפשט, ואי אפשר להביא פר כיון שאין חטאת באה בנדבה. [והטעם שלא הזכיר

14. רש"י ורבינו חננאל פירשו שקרבנם שווה אם אכלו חלב או דם בשגגת מעשה, והיינו קרבן היחיד שעל שניהם מביאין כשבה או שעירה ויכולים להביא קרבן שווה, ואילו בחלב ועבודה זרה אינם שוין, כי על עבודה זרה מביאים שעירה דוקא.

והעיר המהרש"א שאפשר לפרש כי קרבנם שווה בשגגת הוראה שעל שניהם מביאים פר, ודלא כחלב ועבודה זרה בסמוך, שעל עבודה זרה מביאין הציבור פר ושעיר. ואמנם הרא"ש פירש כן. וכך פירשנו בפנים.

והנצי"ב במרומי שדה כתב שרש"י פירש בדוקא ששוין לענין קרבן היחידים, כי כל אבעית הגמרא הוא רק לענין לפטרן מחטאת, כי עשו רבים ע"פ בית דין [וכחזו"א], אך קרבן לציבור ודאי אינם מצטרפין, וראיתו היא קושית תוס' [בד"ה והורין] שבקרבנות חלוקין אף אם יצטרפו לא יוכלו להביא קרבן, [ועיין בהערה הבאה בשם הגר"ח].

וברבינו חננאל מוכח שלא כדבריו, כי פירש כרש"י, ומאידך נקט שאם מצטרפין מביאין קרבן ציבור. וגם עצם דבריו תמוהין, כאשר תמה הקרן אורה [בהערה 11] כי אם כבר התחייב היחיד איך יצטרף אחר כך לרוב, ומה שתירץ שבהוראתן השניה מפקיעים חזרתן הראשונה, אינו מועיל כאן שהרי ההוראה השניה היא לגבי

אליבא דמאן דאמר בית דין מיייתי פר, ולא הצבור עצמן, **לא תיבעי לה**, אין להסתפק בדבר שיחול חיוב הבאת פר על הבית דין הראשון, **דהא ליתנהו השתא**, שהרי כבר מתו. והבית דין השני, פשיטא שאינו מביא פר, שהרי לא עשו רוב קהל על פיהם (16).

והזרו גם הן והזרו היתר באיסור זה, כמו שהזרו בו היתר הבית דין הראשון, **ועשו ועברו מיעוט אחר** על פיהם, ובשני מיעוטים אלו יחדיו יש רוב קהל, האם נחשב הדבר שעברו רוב הקהל על פי הוראה אחת, ומביאין פר, או לא.

בהערה הקודמת], וכיון שלא איפשטא פסק דמצטרפין ופטורין מקרבן יחיד, וגם הראב"ד לא השיגו אלא בחלב ודם שקרבנן שוה, ובהם הספק לענין קרבן ציבור, ואם מצטרפין חייבין, ולכן פסק מספק לקולא. אך הרמב"ם נקט שגם בחלב ודם אין מצטרפין לקרבן ציבור, כי אין שני חטאות מצטרפין לחייב פר, וכל הספק הוא רק לפטור את היחידים, ומספק פטורין. וכבר תמה החזו"א בגליונות על ביאורו מסוגיין, ע"ש.

והחזו"א [ס"ק י'] דקדק מהרמב"ם שנקט את הספק בנודע בינתיים, אף שפסק כמאן דמתחייב יחיד התולה בבית דין, ומשמע שרק אם הביאו כפרתן אינם מצטרפים לרוב, אך ידיעתם אינה מחלקת ומצטרפין, וצריך להבין טעמו.

16. בית הדין השני פטור מפני שלא עשו רוב קהל על פיהם, שהרי הורו רק למיעוט השני. אך לגבי בית הדין הראשון יש מקום להסתפק שתמשך הוראתן גם למיעוט השני, ויתחייבו קרבן על צירוף שני המיעוטים, ולכן נקטה הגמרא שפטורין הוא משום שמתו. ולא אמרה בפשטות, שלא נודע להם על חטא שמחייב קרבן, כי מתו לפני שעשו רוב.

וביאור זה מועיל אף אם ננקוט שבית דין מביאין קרבן לכפרת עצמן, וכל שכן אם מביאין לכפרת הציבור [כמו שהבאנו בהערה 7 מהחזו"א], ולפי ביאור החזו"א בהערה הבאה, מדובר באופן שנודע לבית דין הראשון, והספק

הרמב"ם אלא הבעיא האחרונה, היינו משום שכלם נאמרו ב"אם תמצא לומר", וממילא ידעינן בקל וחומר שאם חלב וע"ז מצטרפין, כל שכן שאר האיסורים המוזכרים בסוגיא].

והלחם משנה כתב ליישב השגת הראב"ד, שהרמב"ם פסק שמצטרפין, כי לא גרס "תיקו" אחרי איבעיא דחלב וע"ז, אלא המשיך את האיבעיא לגבי שני בתי דינים ב"אם תמצא לומר", ולכאורה דבריו תמוהים, כי מה הקשר בין איבעיות אלו, והרי אף אם נפסוק כי שני איסורים דחלב ודם אין מצטרפין, עדיין יש להסתפק בשני בתי דינים שהתירו איסור שוה, אם מצטרפין.

אכן, למבואר לעיל, שהנידון בסוגיין הוא לגבי חילוק ההוראות על ידי חילוק האיסורין, מובן שאי אפשר להסתפק בשני בתי דינים, אם אפילו בחלב וע"ז אין מצטרפין, שהרי אם איסורין מחלקין הוראות, כל שכן שני בתי דינים. ולכן גם לענין שני בתי דינים נקט הרמב"ם שאין מצטרפין "אפילו שהזרו באיסור אחד", כי חילוק האיסורין הוא טעם לחילוק ההוראות, ולכן יש חידוש בכך ששתי הוראות מאיסור אחד אין מצטרפין. [אך אילו הנידון באיסורין אינו על ההוראות, אלא על צירוף השגגות לאיסור אחד, אין בכך חידוש לגבי הוראות של בתי דינים חלוקים].

והגר"ח כתב כי הרמב"ם למד שסוגיין דנה רק לענין פטור היחיד מחטאת, אך ציבור ודאי פטורין, כי אף אם מצטרפין אינם יכולין להביא קרבן, כי אין קרבנם שוה, [וכדברי הנצי"ב

אלא, כי תיבעי לך, אליבא דמאן דאמר צבור מייתי פר העלם דבר, מאי? האם מביאין פר, היות שצבור הא קאי וקיימי השתא, שהם לא מתו. וכיון שעברו רובן עפ"י הוראת בית דין, יביאו פר⁽¹⁷⁾, דבציבור תליא מילתא.

או דלמא אינם מביאין פר, כיון דידיעה ב-ג דההוא ב"ד דהורו בעינן, ובדיינים תליא מילתא. ואם לא נודעה הטעות לבית דין שהורה, ולא חזרו בהן, לא נאמר הדין שמביאין פר. וכאן, הרי דייני בית הדין הראשון כבר מתו, ולעולם לא יודע להם

רק אם לצרף ידיעתן לחיוב ההקרבה, ולכן צריך לומר דהא ליתנייהו, כי חל חיוב על בית דין בצירוף שתי הידיעות.

חטא המחייב קרבן ואינה חשובה ידיעה כלל אלא בצירוף ידיעת בית דין השני, ועיין להלן בעמוד ב' הערה 1].

17. עיין בתוס' [ד"ה אלא] ובהערות, שלדעת תוס' והרמב"ם ספק הגמרא הוא אם ההוראות מחולקות כי יצאו משני בתי דינים, אולם לדעת רש"י הספק הוא אם צריך את ידיעת בית דין הראשון על המיעוט שעשה בהוראתו, או שלקרבן ציבור די בידיעת בית דין השני. וכן נקט רבינו חננאל, ובפשטות כוונתם שלא נודע אלא לבית דין השני ולא לראשון. והיינו כי אף למאן דאמר ציבור מביאין צריך ידיעת בית דין, אך מכיון שאין בית דין החוטאין, די בידיעת בית דין שחזרו בהן, ואין צריך בידיעת בית דין הראשון ודוחק, ועי"ש שבררנו אם יש נפקא מינה כשלא הורו בית דין השני כלל.

והנה החזו"א הוכיח דבריו, שלא כביאור רש"י והר"ח, ממה שהקשה הלחם משנה מהסוגיא ביומא [פ]. שהאוכל חלב בזמן הזה, צריך שיכתוב לעצמו כמה אכל, ודנה הגמרא למה חייבוהו לכתוב כן, אם משום החשש שמא יבא בית דין אחר ויורה כי שיעור כזית קטן יותר, הרי לא שב מידיעתו, וביאר כי פטורו משום שחייב לשמוע בקול בית דין שבזמנו. וכיון שבית דין הראשון שהורה מת ולא חזר בו, אינו חייב קרבן, והוא הדין בסוגיין אילו לא חזר בו בית דין ראשון, איך יצטרף המיעוט ששמע לו עם המיעוט השני, והרי לא התחייב קרבן כלל.

אולם החזו"א כתב שכל ספק הגמרא הוא רק באופן שחזרו בהם הבית דין הראשון קודם שמתו, כי אם לא חזרו, לא נחשבת חזרת בית דין השני כידיעת הטעות, אלא כמחלוקת בין בתי הדין, ואין העושים ע"פ הראשון מתחייבים קרבן, כי שמעו לבית דין ולא חזרו בו. ונמצא שהספק הוא אם שני בתי דין דינם כבית דין שחזר בו ושוב הורה באיסור אחד דמסקינן לעיל שמצטרפין וחייבין קרבן ציבור, או שלענין חיוב קרבן צריך ידיעת בית דין, ובאופן זה חסרה כעת ידיעת בית דין הראשון, כיון שאינו כאן בעת שמצטרפין. [ואפשר להוסיף שהספק הוא שמא ידיעת בית דין ראשון על מיעוט אינה ידיעה על

אכן, כבר התבאר [בדף ג א הערה 9] כי טעמו של מאן דפטור יחיד התולה בבית דין, הוא משום שמחויב לשמוע בקול בית דין מפני "לא תסור", אך אף לטעמו, אם רוב עשו ע"פ בית דין חייבין קרבן ציבור, כי כן קבעה התורה שהחיוב לשמוע פוטר רק את היחיד מחטאת ולא את הציבור שחטאו ע"פ בית דין. ואם כן אין ראייה מפטור היחיד כשלא נודע לבית דין, לפטור הרבים ככהאי גוונא.

[ולפ"ז כתב בספר משנת אב ליישב את פסק הרמב"ם שאין הוראות שני בתי דינים מצטרפים, אף שאיבעיא זו לא נפשטה. כי למד את סוגיין כפירוש רש"י, ונמצא שהספק רק כמאן דפטור יחיד התולה בבית דין, ואילו למאן דמחייב, אין